

HİKMET-AKADEMİK EDEBİYAT DERGİSİ
[JOURNAL OF ACADEMIC LITERATURE]
VEFATININ 100. YILINDA
ALİ EMİRİ ÖZEL SAYISI
YIL 10, EYLÜL 2024

Arş. Gör. Dr. Murat ASLAN

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi
Edebiyat Fakültesi
Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
Van/TÜRKİYE
murataslan@yyu.edu.tr
ORCID

**MEÇHUL BİR HURUFİ
MÜELLİFİN RİSÂLE-İ
FAZİLET-İ SÛRETİ'L-FÂTİHA
ADLI ESERİ**

THE WORK CALLED RISALE-I
FAZILET-I SURETI'L-FATIHA BY
AN UNKNOWN HURUFI AUTHOR

Makale Türü: Araştırma Makalesi	Article Information: Research Article
Yükleme Tarihi: 27.04.2024	Received Date: 27.04.2024
Kabul Tarihi: 12.07.2024	Accepted Date: 12.07.2024
Yayımlanma Tarihi: 30.09.2024	Date Published: 30.09.2024

İntihal / Plagiarism

Bu makale **turnitin** programında taranmıştır.
This article was checked by **turnitin**.

Atıf/Citation

Aslan, Murat. "Meçhul Bir Hurûfî Müellifin Risâle-i Fazîlet-i Sûreti'l-Fâtîha Adlı Eseri". *Hikmet-Akademik Edebiyat Dergisi [Journal of Academic Literature]* Vefatının 100. Yılında Ali Emîrî Özel Sayısı, (Eylül 2024), 838-858.

Aslan, Murat. "The Work Called Risale-i Fazilet-i Sureti'l-Fatiha by an Unknown Hurufi Author". *Hikmet-Journal of Academic Literature Special Issue on the 100th Anniversary of Ali Emîrî's Death*, (September 2024), 838-858.

10.28981/hikmet.1474442

Arş. Gör. Dr. Murat ASLAN

MEÇHUL BİR HURUFİ MÜELLİFİN RİSÂLE-İ FAZİLET-İ SÛRETİ'L-FÂTİHA
ADLI ESERİ

THE WORK CALLED RISALE-I FAZILET-I SURETT'L-FATIHA BY AN UNKNOWN
HURUFİ AUTHOR

ÖZ

Hurûfîler, İmâdüddîn Nesîmî'den başlayarak Hurûfîlik düşüncesini Farsça'nın yanında Türkçe eserlerle de anlatmaya gayret etmişlerdir. Bunun için pek çok hacimli eser vücuda getiren Hurûfîler, küçük hacimli bazı risaleler de kaleme almışlardır. Bunlardan biri Risâle-i Fazîlet-i Sûreti'l-Fâtiha adlı eserdir. Söz konusu eser İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı Osman Ergin Yazmaları arasında 880 numaraya kayıtlı olan 59 varaklık yazmanın 42a-45b sayfaları arasında bulunup 4 varaktan oluşmaktadır. Nesih hattıyla ve nesir olarak yazılmış metnin müellifi ve telif tarihi belirtilmemiştir. Bu eser Fatiha'nın önemini göstermek, bu sureyi okuyanların cehennem ile sayısız tehlikelerden korunacağını ve pek çok sevap kazanacağını belirtmek üzere kaleme alınmıştır. Müellifin Fatiha suresine yaklaşımı Hurûfîlik anlayışına, sureyi tefsir etme metodu ise Hurûfîlerin kullandığı tevil metoduna benzemektedir. Bu çalışmada öncelikle Hurûfîliğin kısa tarihine, tanımına ve Türkçe Hurûfîlik metinlerinin gelişimine değinilecektir. Ardından Hurûfîlerin Fatiha suresini nasıl yorumladıkları, birincil kaynaklardan örnekler eşliğinde gösterilecektir. Üçüncü olarak Risâle-i Fazîlet-i Sûreti'l-Fâtiha adlı risalenin içeriğinden bahsedilecek, metin yorumlanacaktır. Risalenin diğer Hurûfî eserleriyle ortak ve farklı yönlerinden bahsedilecek, böylece bu metnin Hurûfîlik literatürü açısından nasıl bir yer işgal ettiği belirlenmeye çalışılacaktır. Son olarak metnin transkripsiyon alfabesine çevirisi ve orijinal hâli makalenin sonuna eklenecektir.

Anahtar Kelimeler: Hurufîlik, Kur'an, Tevil, Tefsir, Osmanlı Edebiyatı, İslam Düşüncesi.

ABSTRACT

Starting from Imaduddin Nesimi, Hurufis have tried to explain the thought of Hurufism through Turkish works as well as Persian. For this reason, the Hurufis, who created many works, also wrote some treatises. One of these is the work called Risâle-i Fazîlet-i Sûreti'l-Fâtiha. The work in question is found between pages 42a-45b of the 59-leaf manuscript registered under number 880 among the Osman Ergin Manuscripts of the Istanbul Metropolitan Municipality Atatürk Library and consists of 8 pages. The author and copyright date of the text, written in prose and in naskh script, are not specified. This work was written to show the importance of Fatiha and to indicate that those who read this surah will be protected from hell and countless dangers and will gain many rewards. The author's approach to Fatiha is similar to the understanding of Hurufism, and his method of interpreting the Fatiha is similar to the tevil method used by Hurufis. In this study, first of all, the short history of Hurufism, its definition and the development of Turkish Hurufism texts will be discussed. Then, how the Hurufis interpreted the Fatiha will be shown, accompanied by examples from primary sources. Thirdly, the content of the treatise called Risâle-i Fazîlet-i Sûreti'l-Fâtiha will be mentioned and the text will be interpreted. The common and different aspects of the treatise with other Hurufi works will be mentioned, thus it will be tried to determine what place this text occupies in terms of Hurufi literature. Finally, the translation of the text into transcription alphabet and its original version will be added at the end of the article.

Keywords: Hurufism, Quran, Tevil, Tafsir, Ottoman Literature, Islamic Thought.

Giriş

14. yüzyılda İran'da Fazlullah Esterâbâdî tarafından kurulan Hurûfilik kimilerine göre yeni bir din kimilerine göre ise İslamî bir tarikattır. Niteliği itibarıyla oldukça ilginç olan bu hareket, Fatih Usluer tarafından, Hurûfilik üzerine yapılan güncel akademik araştırmaların sonucunda “felsefi-mistik bir akım” olarak kabul edilmiştir (2009, 107). Esterâbâdî, Hurûfliği İsfahan'da açık bir şekilde yaymaya başlayınca ona ilk olarak yedi kişi iman etmiş (Aksu, 1998, 410), bu sayı zamanla oldukça artmıştır. Taraftarları hızla çoğalan Hurûfilik; Sünniliği ve Şiiliği eleştirmesi, *Kur'an*'ı bâtinî usullerle tevil etmesi ve İslam'a alışılmadık bir şekilde yaklaşması dolayısıyla Sünnî Timurluların dikkatini çekmiştir. İran ve Azerbaycan'ı elinde bulunduran, Anadolu ve Mısır'ı ise fethetme hazırlıkları içerisinde bulunan Timurlular, hâkimiyet alanında böyle bir dinî hareketin bulunmasından ve bu hareketin siyasi bir boyuta evrilmesinden çekinmiş olmalı ki¹ Fazlullah Esterâbâdî 1394'te Nahcivan'daki Alıncak (Elince) Kalesi'nde idam edilmiştir (Bashir, 2013, 11). İdamdan sonra Esterâbâdî'nin taraftarları genel olarak Anadolu ve Suriye'ye göç etmişlerdir (Ballı, 2011, 156).

İlk kaynakları genellikle Farsça kaleme alınan Hurûfilik, Aliyyü'l-Alâ ve Seyyid Nesîmî gibi önderlerin Anadolu'ya gelip bu düşünceyi yaymaya başlaması sonucunda Türkçe eserlere de konu olmuştur. Naimî mahlasıyla şiirler yazan Fazlullah Esterâbâdî, takipçilerinin şiir yoluyla Hurûfilik propagandası yapmalarına önem vermiş (Refîî, 2019, 159-160), Nesîmî de ona uyararak hem *Farsça Divan*'ında (Değirmençay, 2013) hem de *Türkçe Divan*'ında (Ayan, 2020) Hurûfliği anlatmıştır. Yalnızca nazımla yetinmeyen Nesîmî Hurûfliğe dair *Mukaddimetü'l-Hakâyık* adlı Türkçe mensur bir eser de kaleme almıştır (Seyyid Nesîmî, 2017). Nesîmî'nin müridi Refîî, Hurûfliği Balkanlarda yayan ilk kişi olup bu düşüncenin temellerini 1408'de telif ettiği *Beşâretnâme* adlı Türkçe mesnevide anlatmıştır. Söz konusu eser otobiyografik içeriğiyle de oldukça dikkat çekicidir (Refîî, 2019a). Şairin bir diğer Türkçe eseri ise *Gencnâme*'dir (Refîî, 2019b). Kısa bir süre sonra Âmiloğlu, Fazlullah Esterâbâdî'nin manzum eseri *Arşnâme*'yi 823/1420'de yine manzum olarak Türkçeye tercüme etmiştir (Âmiloğlu, 2014). Abdülmecid bin Firişte'nin *Işknâme* adlı Türkçe manzum eseri 833/1429'da yazılmıştır ve Fazlullah Esterâbâdî'nin eserlerinden *Câvidânnâme* ve *Muhabbetnâme*'nin bazı bölümlerinin muhtasar çevirilerine dairdir (Usluer, 2009, 87-88). Feriştioğlu, bu tercüme yazmasının nedeni olarak Rumeli'nde Farsça bilenlerin az olduğunu, bu sebeple Esterâbâdî'nin eserlerinin anlaşılmadığını, eserlerin anlaşılabilmesi için onları Türkçeye tercüme ettiğini söyler (Arıkoğlu, 2006, 71). Bunun dışında Feriştioğlu'nun *Âhiretnâme*, *Hidâyetnâme*, *Tercüme-i Hâbnâme* ve *Lügat-i Kânûn-ı İlâhî* adlı Türkçe eserleri de bulunmaktadır (Usluer, 2009, 89-90). Feriştioğlu ile yakın bir zamanda yaşayan Penâhî, Hurûfilik

¹ Shahzad Bashir, bu konuda şu yorumu yapmaktadır: “Yakalanıp sonunda öldürülmesinin gerçek gerekçesi, Fazlullah'ın yaymaya çalıştığı ideoloji ile zamanla artan popülerliğinin taşıdığı siyasi potansiyeldi. Fazlullah'ın karizmatik kişiliği etrafında bir grubun toplanması, yeni bir siyasi otorite olarak ortaya çıkan Timurlular tarafından olası bir isyan kaynağı olarak görüldü.” (Bashir, 2013, 38-39)

düşüncesini 860/1456'da telif ettiği *Şehriyârname* adlı Türkçe mesnevîde anlatmıştır (Penâhî, 2019).

Hurûfilik düşüncesi bahsi geçen eserlerin yanında bazı küçük hacimli Türkçe risalelerle de anlatılmıştır. *Hurûfilik Metinleri Kataloğu*'nda görüleceği üzere bu risalelerden ikisi *Hurûfliğe Dair Bir Risale* (Gölpınarlı, 1989, 105) ve *Hurûfliğe Dair*'dir (Gölpınarlı, 1989, 112). Katalogda geçmeyen Hurûfî risalelerinden biri İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı Osman Ergin Yazmaları arasında bulunan *Risâle-i Fazilet-i Sûreti'l-Fâtiha* adlı metindir. *Risale-i Fazilet-i Sûreti'l-Fâtiha*'yı incelemeye başlamadan önce, Hurûfî metinlerinde Fatiha suresinin nasıl anlaşıldığına ve yorumlandığına değinmenin faydalı olacağı düşünülmektedir.

Hurûfî Metinlerine Göre Fatiha Suresi

Bütün her şeyi Arap alfabesinin yirmi sekiz ve Fars alfabesinin otuz iki harfiyle yorumlayan Hurûfîler Fatiha suresine büyük önem vermişlerdir. Surenin yedi ayet olması dolayısıyla insanın yüzündeki yedi adet ümmî hatla ilişkilendirilmesi, namazda Fatiha okumanın farz olması, *Kur'an*'da ilk sure olarak yer alması, dört kutsal kitabın sırlarını içinde barındırması, hurûf-ı mukattaa² ile ilişkisi, Arap alfabesindeki yirmi bir harfle yazılıp yedi harfi içermemesi gibi hususlar Hurûfî metinlerinde sıkça söz konusu edilir.

Câvidânnâme'ye göre Fatiha suresi Arap alfabesinin yirmi bir harfiyle yazıldığı için Havva'nın misalidir çünkü Havva'nın yüzünde yirmi bir hat bulunur. Hz. Âdem'de bulunup Havva'da bulunmayan ebî hatlar (iki sakal, iki bıyık, iki burun içi kılı, bir anfeke) yüzdeki hatların yirmi sekiz ve otuz iki ilahi harfe karşılık gelmesi için son derece önemlidir çünkü ancak bu sayede yanak ve saç hatları ayrılabilir. Aksi hâlde sakal hattı saç hattına karışacaktır. Fatiha'da gelmeyen yedi harf, müminlerin cennette Havva'nın suretinde yani sakalsız ve bıyiksız olmalarını sağlayacaktır. Havva'nın yüzünde Fatiha'nın yedi ayetinin misali olan yedi adet ümmî hat bulunur. Bu hatlar ateş, hava, su ve toprak olmak üzere dört unsurdan meydana gelir. Bundan dolayı yedi hat dört ile çarpılır ve böylece Arap alfabesindeki harflerin sayısına ulaşılır. Hz. İbrahim'in ve Hz. Muhammed'in sünnetine uyarak saç hattı ikiye ayrılırsa yani saçtan istiva hattı geçirilirse yüzdeki hatların sayısı sekize çıkar. Sekiz ile dördün çarpımı ise Fars alfabesindeki harflerin sayısını verir. Bu şekilde, Hurûfilik düşüncesinin temelini oluşturan yirmi sekiz ve otuz iki ilahi harfe ulaşılır. Cennette sekiz kapı olması, Hz. Âdem ve Havva'nın yüzlerinde bulunan sekiz ümmî hatta işaret etmektedir. Cennetin her kapısının üzerinde dört satır yazı olması ise otuz iki ilahi kelimeye işaret etmektedir. Bundan dolayı kim cennete girerse Hz. Âdem'in suretinde ve boyunda olacaktır:

² Kesilmiş harfler anlamına gelen hurûf-ı mukattaa, *Kur'an*'daki yirmi dokuz surenin başında, bir cümle veya kelime oluşturmayacak biçimde yer alan harf grupları için kullanılan bir kavramdır. Elif-lâm-mîm, yâ-sîn, tâ-sîn, elif-lâm-râ, hâ-mîm, hâ-mîm-ayn-sîn-kâf gibi harf grupları hurûf-ı mukataaya örnektir. Müfessirler ve İslam âlimleri hurûf-ı mukataanın ne anlama geldiği konusunda düşünce birliği içinde değildir. Selef âlimlerine göre bu harflerin manasını yalnızca Allah bilir. Bundan dolayı hurûf-ı mukattaa üzerine yorum yapılamaz. Bir grup âlim ise *Kur'an*'ın, üzerine düşünmek üzere indirildiğini söylemiş ve onda yer alan hurûf-ı mukataanın manasını araştırmanın gerekli olduğunu düşünmüştür. (Duman ve Altundağ, 1998, 401-402)

Ve el-hamdüde ki fâtihatü'l-kitâbdır, hilkat-i vech-i Âdem, vech-i Havvâ hilkatinden ma'lûmdur çün ümmü'l-kitâb hilkat-i Havvâ misâlidir ki yirmi bir kelime gelmiştir. Ve yedi kelimeyi Hazret-i İzzet el-hamdüde göndermemiştir ki ج ث ح ز ش ظ ف dir egerçi cennetde mecmû' emred sûretinde olalar ve bunların vechinde yedi satır olsa gerek bu ma'nâyla Havvâ hilkatinde olurlar ki yedi satır-ı vech-i Havvâ ki her satırı dört satırdır ki hâk u âb u bâd u âteşdir yedi kez dört, yirmi sekiz olur ve çün onun ol yedi satırını hatt-ı istivâ üzerine geçesin ki sünnet-i İbrâhîm aleyhi's-selâmdır, şikâfien-i mü-yı fark dahî bunun gibi Hazret-i Risâletin sünnetidir; mü-yı seri iki bölük eylemek ve gîsü örmek sünnet-i hazret aleyhi's-selâmdır tâ sekiz satır zâhir ola fark-ı Havvânın hatt-ı istivâsından ki her hatt dört satır olur ki mecmû' otuz iki satır ola. Ve bu cihetden Hazret-i Risâlet aleyhi's-selâm buyurmuşdur ki cennetin sekiz kapısı ola ve her kapı üzerinde dört satır yazılı ola tâ Âdem ve Havvâ vechinin otuz iki satırının misâli ola ve her kimse ki cennete gide Âdem sûretinde ve Âdem kaddinde gire. (Fazlullah Esterâbâdî, 2012, 54)

Farz namazların her rekâtında Fatiha suresinin okunması emredilmiştir. Fazlullah Esterâbâdî, bu emrin otuz iki sayısını açığa çıkarmak için olduğunu düşünür çünkü hizada kılınan bir günlük farz namazların rekât toplamı on yedidir; bu sayı cuma günleri on beşe düşer. On yedi ile on beşin toplamı otuz ikidir. Böylece Fatiha hizada ve cuma günü toplam otuz iki kez okunmuş olur: “Ümmü'l-kitâb ondan ötürüdür ki otuz iki kelime adedince salât-ı hizada on yedi kere ve rûz-ı cumada on beş kere Ümmü'l-kitâb okurlar ki otuz iki ola” (Fazlullah Esterâbâdî, 2012, 68).

Fazlullah Esterâbâdî'ye göre Fatiha suresinin tüm manası elif (ل) harfinde bulunur. Bunun gibi be (ب) ve te (ت) harfinde de bulunur. O hâlde Arap alfabesindeki yirmi sekiz harfin her birinde Fatiha'nın manası mevcuttur. Buradan hareketle, her bir harfte *Kur'ân*'ın her bir suresinin ve dolayısıyla tüm *Kur'ân*'ın manasının bulunduğunu söylemek mümkündür:

Cümle meânî-i el-hamdü ilâ âhiri cemî'-i Kur'an ile medlûl-i elif zımnında mündericidir ki ل ola ve ب'de dahî buncılayındır ve ت'de dahî ilâ âhiri'l-hurûf buncılayındır pes yirmi sekiz kelimenin mecmûundan her birinde ma'ni-i el-hamdü ve her aşır ve her sûre ki vardır bir kelimedede mündericidir. (Fazlullah Esterâbâdî, 2012, 79)

Fazlullah Esterâbâdî'nin *Arşnâme* adlı eseri 1420 yılında Âmioloğlu tarafından Türkçeye çevrilmiştir. Bu esere göre Fatiha'nın yedi ayeti yedi adet ümmî hatta karşılık gelir. Bundan dolayı Fatiha *Ümmü'l-kitâbdır* (kitabın anası). Havva'nın yüzünde yirmi bir adet hat bulunur (on dört ak hat, yedi adet ümmî hat) ancak yedi adet ebî hat bulunmaz (iki sakal, iki bıyık, iki burun içi kılı, bir anfeke). Fatiha suresi de Arap alfabesinin yirmi bir harfiyle yazılmıştır. Bundan dolayı Fatiha Havva'nın hatlarına karşılık gelir. Ebî hatların Havva'da bulunmaması, Hz. Âdem'in hatlarının bilinmesi açısından son derece önemlidir çünkü yirmi sekiz ilahi harfe işaret eden yirmi sekiz hatta ancak bu şekilde ulaşılır. Aksi hâlde şeytan, vesvesesiyle yanak ve saç hatlarını karıştıracak, böylece hatların sayısı hususunda insanların şüpheye düşmesine neden olacaktır:

*Âdemün hattına oldı feth-i bâb
Fâtiha dinilür ve hem Ümmü'l-kitâb*

*Yeddi âyet oldu el-hamd iy peser
 Hem yigirmi bir harf-i dâdger
 Oldı bir veçhile ol Ümmü'l-kitâb
 Hatt-ı veçhi okınur üç dürlü bâb
 Çün yedi hatt Hakk yüzinde kıldı kem
 Her salât olmadı ansuz lâ-cerem
 Hatt-ı Âdem oldu Havvâdan zühûr
 Böyle kısmet Hakdan oldu vech-i nûr
 Vech-i Âdemden yedi hatt-ı Hüdâ
 Hilkatinden kıldı Havvânun cüdâ
 Tâ ola yigirmi bir harf-i kadîm
 Bul yüzindedür sırât-ı müstakîm
 Fâtiha yigirmi bir harf-i Hüdâ
 Oldı Havvânun yüzinde reh-nümâ
 Tâ bu yigirmi bire yol bulasın
 Âdemün hattına makar olasın
 Âdemün yüzindeki hatt-ı Hüdâ
 Oldı Havvâdan zuhûr u hem cüdâ
 Didi cennet taht-ı pâ-y-ı ümmehât
 Bu sebebden bu haberi virde zât
 Hatt-ı Havvâ olmasa bunculayın
 Azdırurdu tâlibi dîv-i la'în
 Didi oldu fikrün iy tâlib galat
 Yohdur Âdem veçhi ottuz ikki hat
 'Ârız hattıyla birdür hatt-ı fark
 Yoh durur arada bu bir kul fark
 Bir ola ger hatt-ı 'ârız hatt-ı ser
 Cümle yigirmi sekiz olmayıser (Âmiloğlu, 2014, 61-62)*

Fatiha'nın aslı Hz. Âdem'in yüzüdür. Kim Hz. Âdem'in yüzündeki yedi ayeti ve bu ayetlerin işaret ettiği yirmi sekiz ilahi harfi okumazsa Allah'ın suretini tanıyamaz, böylece şeytan olarak kalır. Şeytan, Hz. Âdem'in yüzündeki yedi ayeti tanımadığı için ona secde etmemiştir. Bundan dolayı namazda Fatiha suresi okunur ve bu şekilde Hz. Âdem'in yüzü yüceltilir:

*Yeddi âyet ma'nîsin vechinde bul
 Yeddi âyettür ki dörder oldu ol
 Yeddi âyete yüzidür feth-i bâb
 Fâtiha ohındı hem ümmü'l-kitâb
 Evvel-i seb'u'l-mesânî iy hakîm
 Geldi bismi'l-lâhi'r-rahmâni'r-rahîm*

*Hakk Te'âlâ kime ki rehber olur
Pes işi Fâtihasuz ebter olur*

*Ohımadı yeddi âyet Âdemün
Yâ yigirmi sekizinden Hâtemün*

*Tanımaydı sûret-i Rahmâni ol
Kaldı merdûd-ı ebed şeytânî ol*

*Secdeye gelmedi ol dîv-i la'în
Olmagıl secdeye gâfil iy emîn*

*Kıl teveccüh ana kim oldur vücûd
Fâtiha ohı ve ana kıl sücûd (Âmiloğlu, 2014, 97)*

İmâdüddîn Nesîmî'nin *Mukaddimetü'l-Hakâyık* adlı eserine göre hurûf-ı mukattaa Allah'ın ismidir ve *Kur'ân* ile diğer kutsal kitapların aslıdır. Yirmi dokuz surenin başında hurûf-ı mukattaa gelmiştir. Fatiha suresi de yirmi dokuz kelimeden meydana gelmiştir. Dolayısıyla Fatiha'nın kelimelerinin sayısı hurûf-ı mukattaa'nın sayısına denktir. Bundan ötürü *Kur'ân*'da bulunan Allah sırlarının tümü Fatiha'da mevcuttur. Ayrıca *Kur'ân* Arap alfabesinin yirmi sekiz harfi ve lamelif (ﻻ) ile yani yirmi dokuz harf ile yazılmıştır. Fatiha'nın yirmi dokuz kelimesi bu harflere karşılık gelir. Bu nedenle Fatiha *Kur'ân*'ın aslıdır:

Ol hurûf-ı mukatta 'âtdur ki Kur'ân-ı Kerîmün aslıdur ve cemî '-i kitâblarun aslıdur ve Hakk Te 'âlânun esmâsı ve esrârıdur (...) Şimdi bil kim Fâtihatü'l-Kitâb yigirmi tokuz lafzdur yigirmi tokuz sûrenün 'adedincedür ki evvelinde mukatta 'ât gelmişdür ve Fâtihanun elfâzı ol hurûfdan mürekkebdür ki mukatta 'âtda gelmişdür. Pes cemî '-i esrârü'l-lâh ki Kur'ânda mevcûddur, Fâtihatü'l-Kitâbda dahi mevcûddur. Bir dahi bu kim Kur'ânun aslı yigirmi tokuz harfdür (...) Fâtihatü'l-Kitâbun elfâzı Ümmü'l-Kitâbun adedince gelmişdür ya 'nî yigirmi tokuz hurûf ki Kur'ânun aslıdur. Bu cihatden adı Fâtihatü'l-Kitâb ve Ümmü'l-Kitâbdur. (Seyyid Nesîmî, 2017, 58-59)

Hazarda kılınan farz namazların rekât toplamı on yedidir, seferde kılınan farz namazların rekât toplamı ise on birdir. Hazarda ve seferde kılınan farz namazların rekâtlarının toplamı, Hz. Âdem'in yüzünde bulunan yirmi sekiz ilahi harfin sayısına eşittir. Bundan dolayı her namazda Fatiha okunur ve Fatiha'sız namaz kabul edilmez çünkü Fatiha'nın aslı Hz. Âdem'in yüzüdür: "Ya'nî yigirmi sekiz rek'ât salât ki hazarda ve seferdedür ki yigirmi sekiz vech-i kerîm-i Âdem 'aleyhi's-selâm 'adedince kılırsın, Fâtihâsuz dürüst degüldür" (Seyyid Nesîmî, 2017, 63).

Refî'î, *Beşâretnâme* adlı eserinde Hz. İsa'nın ölüleri Fatiha suresiyle dirilttiğine dair bir hadis aktarır. Şaire göre cahiller ölür ancak Fatiha'nın sırlarıyla tanışan kişi ölümden dirilir:

*Ahmed eydür derdlerün dermânıdur
Fâtihayla 'İsâ öli dirgürür*

*Ya 'nî câhil kim ölüpdür bî-gümân
Dirilür çün bula Kur'ândan nişân*

*Câhil ü müşrik ölidir hayy degül
 Bir adı lâ-şeydür anun şey degül
 Her ki bilmez Âdemi câhildür ol
 Ya 'nî Hakdan kendüden gâfildür ol
 Âdemi bilmek adın bilmek degül
 Bî-haberler gibi dirilmek degül
 Âdemi bilmek sözün tutmagımış
 Şol k'ana hoş gelmez unutmagımış
 Bu yidi âyetde söz çokdur i yâr
 Binde birin ger yazam defter tolar (Refî'î, 2019, 70-71)*

Ubey b. Ka'b'ın hanımı Ümmü't-Tufeyl tarafından rivayet edilen bir hadise göre Hz. Muhammed şöyle demektedir: “Ben uykuda Rabbimi gür saçlı bir genç suretinde gördüm. Mestli idi. Mestin üzerinde iki altın nalın vardı. Yüzünde de bir altın perde vardı...” (Nüreddin el-Heysemî, 2015, 229).³ Hurûfiler bu hadisi, Hz. Muhammed'in Miraç gecesinde Allah'ı sakalsız yani ümmî hatlı bir genç suretinde görmesi olarak yorumlar. Başka bir deyişle Allah, Hz. Muhammed'e Hz. Âdem'in suretinde görünmüş ve böylece yüzdeki yedi adet ümmî hatta dikkat çekmiştir. Hz. Muhammed Allah'ın suretinde Hz. Âdem'in yedi hattını görünce bu hatların kendi yüzünde de olduğunu anlamış ve böylece Allah'a iki yay arası kadar yaklaşmıştır. Bu hakikatten dolayı *Kur'ân*'ın yedi anlamı vardır, yer ve gök yedi kat olarak yaratılmıştır. Yüzün yedi ayrı yerinde yazılı olan yedi hat “nur üstüne nur” (Nûr 24/35)⁴ ifadesinin anlamıdır. Allah her şeyi söz konusu yedi hatla yani yedi hattın işaret ettiği yirmi sekiz ilahi harf ile yaratmıştır. Bundan dolayı yaratılan her şey Hak kitabıdır. Bunun gibi, *Kur'ân*'ın başında da yedi ayetten oluşan Fatiha suresi yer alır. Allah'ın, Hz. Âdem'in ve bütün insanların yüzünde yer alan yedi hattı anlayanlar Ümmü'l-Kitâb olarak adlandırılan Fatiha suresini okumuş olurlar:

*Mustafâ buyurdu olmaya galat
 Didi emred suretinde idi katat
 Yiddi hattın Âdemün gördi 'ayân
 Kâbe kavseyn itdi kaşından beyân
 Bu sebebden yiddi batn oldı kelâm
 Anun için yiddi mushafdur tamâm
 Bu yidi hatt ma'nâsın iy kâm-yâb
 Anladunsa okudun ümmü'l-kitâb*

³ Heysemî, Taberânî tarafından rivayet edilen bu hadisi İbn Hibbân'a dayanarak uydurma olarak kabul eder çünkü İbn Hibbân, Hazm el-Ensârî'nin Ümmü't-Tufeyl'den bu hadisi işitmediğini öne sürer (Nüreddin el-Heysemî, 2015, 239).

⁴ Bu ifadenin geçtiği âyetin meali tam olarak şöyledir: “Allah göklerin ve yerin nûrudur. Onun nûrunun misali, içinde kandil bulunan bir kandilliktir. Kandil bir cam içindedir, cam inciye andıran bir yıldızdır; (bu kandil) doğuya da batıya da ait olmayan, yağı neredeyse ateş dokunmasa bile ışık veren mübarek bir zeytin ağacından yakılır. Nûr üstüne nûr. Allah nûruna dilediğini kavuşturur. Allah insanlar için misaller veriyor, Allah her şeyi hakkıyla bilmektedir.” (Hayreddin Karaman vd., 2020, 78-79)

*Bu yidi hat yidi yirde yazludur
Ma 'ni-i nurun 'alâ nûrin budur*

*Ol yidi gökdür ki yiddi yiri var
Yohsa bu gökler tokuzdur âşikâr*

*Oldı bu seb 'a'l-mesânî bî-nutak
Küllü şey'in hâlik illâ vech-i Hak*

*Hakk kitâbıdur tamâm eşyâ velî
Bu yidi âyetdür anun evveli*

*Yiddi âyet geldiği ümmü'l-kitâb
Bu sebebden oldı anla bî-hicâb (Refî'î, 2019, 116)*

Refî'nin anlattığı bu konuyu Misâlî'nin *Feyznâme*'sinde de görmek mümkündür (Misâlî, 2019, 235).

Vîrânî Abdal *Fakrnâme* adlı eserinde Fatiha suresinin ilk âyetindeki “rabbü'l-‘âlemîn” ifadesini âlemleri besleyici yani anne olarak anlar. *Kur'an*'ın anası yani Ümmü'l-kitâb Fatiha suresidir. Fatiha suresi yedi ayetten oluştuğu için Seb'u'l-mesânîdir (tekrarlanan yedidir). Fatiha'nın yedi ayeti yedi noktaya, yedi nokta ise elif (ل) harfine işaret eder. Elif (ل) harfi Allah kelâmının tamamıdır yani yüz on dört suredir ve altı bin altı yüz altmış altı ayettir. Dolayısıyla elif (ل) on sekiz bin âlemi içinde taşır. On sekiz bin âlem ise Hz. Âdem'in yüzünde bulunan ilahi harflerle yaratıldığı için bizzat Hz. Âdem'dir. Hz. Âdem ise Hz. Muhammed'e, Hz. Ali'ye ve On İki İmam'a işaret eder. Dolayısıyla Vîrânî Abdal Fatiha suresini önce noktaya ve elif (ل) harfine indirger, buradan hareketle de onun manasını bütün âleme yayar. Neticede Hz. Âdem'e ve ondan hareketle Hz. Muhammed'e, Hz. Ali'ye ve On İki İmam'a varır. Böylece Fatiha suresini tüm zamanların ve mekânların hakikatini içerisinde barındıran bir konuma yükseltir:

Ey tâlib-i fakr u fenâ! Bir dahi budur ki rabbü'l-‘âlemîn dimekden murâd 'âlemlerün issi ve 'âlemleri besleyici dimek olur. İmdi besleyiciden murâd 'âlem-i asıldur, 'âlem-i asıldan murâd anadur, anadan murâd Fâtihadur, Fâtihadan murâd Ümmü'l-Kitâbdur, Ümmü'l-Kitâbdan murâd Seb'u'l-Mesânî, Seb'u'l-mesânîden murâd yedi âyet, yedi âyetden murâd yedi noktadur, yedi noktadan murâd bir elifdür, bir elifden murâd mecmû'-ı kelâmu'l-lâhdur, mecmû'-ı kelâmu'l-lâhdan murâd yüz on dört sûredür, yüz on dört sûreden murâd altı bin altı yüz altmış altı âyetdür ve andan murâd on sekiz bin 'âlemdür ve on sekiz bin âlemden murâd Âdemdür ve Âdemden murâd Muhammed 'Alîdür ve onların âl ü evlâdıdur ve âl ü evlâd-ı Muhammed ve 'Alînün zât-ı şânını fehm u idrâk eylemekdür. (Vîrânî Abdal, 2015, 111-112)

Hurûfî metinleri arasında tevil yorumlarını en uç noktaya vardırان kişi şüphesiz Muhîti'dir. Muhîti'ye göre Fatiha suresinin on ismi vardır. Surede on dört tane de teşdid⁵ bulunur. On isim ile on dört teşdid bir gün ve gecenin yirmi dört saati eder. Ayrıca on isim ile on dört teşdid, *İncil*'in yazıldığı alfabedeki yirmi dört harfin sayısına eşittir. Böylece Muhîti Fatiha suresi ile zaman ve *İncil* arasında bir bağ kurar: “On dört teşdid ile on ism-i Ümmü'l-kitâb bist u çahâr sâ'at-i leyl ü

⁵ Teşdid “bir harfi çift okutan ve şedde denilen işaretin adı”dır (Devellioğlu, 2016, 1275).

nehâribeyân ider ki bist u çahâr hurûf-ı İncıldür ki Hazret-i Kelimetu'l-âhun nutkindadır” (Muhîti, 2014, 246).

Muhîti Fatiha'nın elli altı harften ve kırk noktadan oluştuğunu, ikisinin toplamının doksan altı yani üç adet otuz iki ettiğini söyler. Bu sayı ise Hz. Âdem'in yüzünde, ellerinde ve ayaklarında bulunan ilahi harflerin sayısına eşittir. Ayrıca, Fatiha'yı oluşturan elli altı harf tekrarsız yazıldığına yirmi iki harf ortaya çıkar. Bu harflerin yirmi biri Fatiha'nın zahirinde, biri ise batımında gelmiştir. Batında gelen harf fe (ف)'dir ve Fazlullah Esterâbâdî'ye işaret etmektedir. Fazlullah adı ism-i azamdır. Bundan dolayı, batımında fe (ف) harfini, zahirinde ise lam (ل) ve dad (ض) harflerini⁶ barındıran Fatiha suresi ism-i azamdır:

Elli altı harf ve kırk nokta-i Ümmü'l-kitâb toksan altı olur ki üç otuz ikidir. Ya'nî üç otuz iki a'lâm-ı vech u dest u pâ-yı Hazret-i Âdemdür 'aleyhi's-selâm ki vücûd-ı Ümmü'l-kitâb ve Fâtihatü'l-kitâbdur. Elli altı harf bi-mükerrer yigirmi iki harf olur 'alâ hâzâ ف ض ت غ ط ذ ق ط ذ غ ض ت ف ا ل ح م د ر ب ع ي ك ن و س ص ق ط ذ غ ض ت ف bu yigirmi iki harfün yigirmi biri Fâtihatü'l-kitâbun zâhirinde gelmişdür ki Ümmü'l-kitâbdur, ve bir harfi bâtında gelmişdür ki fîdür. Fî hod evvel-i ism-i mübârek-i Hazret-i Fazl-ı yezdândur ki Hüdvend-i beyân ve kâşif-i Kur'ândur celle ismüh. Pes bu takdîrce ism-i a'zâm-ı Hüdvâ ki ism-i büzürgvâr-ı Fazl-ı yektâ-yı bi-hemtâdur celle ismüh, Fâtihatü'l-kitâb ism-i a'zâmdur. Fî bâtında, lâm u dâd zâhirinde gelmişdür. (Muhîti, 2014, 248-249)

Genel olarak bakıldığında Fatiha suresi Hurûfiler tarafından sırlarla dolu bir hazine gibi düşünülür. Surede bulunan harflerin olduğu kadar bulunmayan harflerin de bir mesajı vardır. Fatiha'nın yedi ayet olması, önemli bir hakikatten dolayıdır. Bu sure ile insan, ilahi harfler, namaz rekâtları ve bunun gibi pek çok unsur arasında bir bağ bulunmaktadır. *Risâle-i Fazilet-i Sûreti'l-Fâtiha* adlı eserde de yukarıda bahsi geçen hususlar çerçevesinde Fatiha suresinin yorumlandığı görülecektir.

Risâle-i Fazilet-i Sûreti'l-Fâtiha Adlı Yazma Eserin Fiziki Özellikleri

Risâle-i Fazilet-i Sûreti'l-Fâtiha adlı metni içeren yazma eser İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığında Osman Ergin Yazmaları arasında 880 numarasıyla kayıtlı olup 59 varaktan ibarettir. *Risâle-i Fazilet-i Sûreti'l-Fâtiha* adlı metin bu yazmanın 42a-45b sayfaları arasında bulunup 4 varaktan oluşmaktadır. Nesih hattıyla yazılmış metnin ilk sayfası 15, son sayfası 16, ara sayfaları ise 19 satırdan meydana gelmektedir. Nesir olarak yazılan eserin müellifi ve telif tarihi belirtilmemiştir.

Eserin İçeriği ve Tahlili

Eser, Fatiha suresinin Hurûfî anlayışına ve Hurûfilerin kullandığı tevil metoduna uygun olarak tefsir edilmesinden ibarettir. Müellif bu risale ile okuyucuya Fatiha'nın önemini anlatmakta, bu sureyi okuyanların her türlü tehlikeden korunacağını ve sayısız sevap kazanacağını göstermek istemektedir.

Müellife göre Fatiha'nın yedi ayet olması ile Allah'ın göğü ve yeri yedişer kat yaratması, Hz. Âdem'in yüzünde yedi adet tılsım (ümmî hat: bir saç, iki kaş,

⁶ Üç harf Fazl (فضل) ismini oluşturmaktadır.

dört kırpik) bulunması ve haftanın yedi gün olması arasında bir ilişki mevcuttur. Allah, haftanın her bir gününü bir peygambere ikram etmiştir. Cuma günü Hz. Muhammed'e, cumartesi günü Hz. Musa'ya, pazar günü Hz. İsa'ya, pazartesi günü Hz. Davut'a, salı günü Hz. Süleyman'a, çarşamba günü Hz. Yakup'a ve perşembe günü Hz. Âdem'e düşmüştür (42a). Fatiha suresi yedi ayet olması dolayısıyla ismi geçen yedi peygamberin tüm faziletlerini üzerinde taşır (42b).

Müellif, Fatiha suresinin hesapsız faziletlerini açıklamak için Hz. Musa'ya ait bir kıssayı zikreder. Bu kıssaya göre Hz. Musa *Tevrat*'ı önüne koyarak bu kitabın hakkı için Allah'tan kendisine yol vermesini talep eder. Allah ise, eğer isterse Hz. Musa'ya *Kur'an*'ın hakkı için yol vereceğini söyler. Bunun üzerine Hz. Musa "*Kur'an Tevrat*'tan daha mı büyüktür?" diye sorar. Allah, *Kur'an*'da yedi ayetten oluşan Fatiha suresinin bulunduğunu, bu surenin yedi kat yerden ve yedi kat gökten daha büyük olduğunu ifade eder (42b).

Müellife göre Fatiha'yı sıdk ve ihlasla okuyan kişi yedi cehennemden kurtulur. *Kur'an*'da Fatiha'dan daha şerefli bir sure yoktur. İsm-i azam Fatiha suresidir. Her surenin bir adı varken Fatiha'nın on adı vardır. Bunlar; el-Hamd, Fatiha, Salavat, Ümmü'l-kitâb, Ümm-i Kur'an, Sâfiye, Kâfiye, Vâfiye, Seb'a'l-mesânî ve Tesbih'tir. Fatiha'nın on adının olması, onda on kerametinin bulunmasından dolayıdır. Dünya ve ahiret nimetleri el-Hamd ismiyle sabit ve devamlıdır. Fatiha ismi, bütün işlerin anahtarının bu surede olduğunu gösterir. Bu surenin terki, dört mezhepte de namazın bozulmasına sebep olduğu için sureye Salavat adı verilmiştir. Namaz, Salavat ile ayakta durur. Fatiha bütün kutsal kitapların aslı olduğu için Ümmü'l-kitâb'dır, *Kur'an*'ın bütün manasını içerdiği için ise Ümm-i Kur'an'dır. Fatiha; hastaları iyileştirdiği için Sâfiye, ıstırapı geçirdiği için Kâfiye, kıyamet gününün korkusundan emin kıldığı için Vâfiye, biri Mekke'de ve biri Medine'de olmak üzere iki kez indirildiği için Seb'a'l-mesânî, yedi kat gökteki tüm meleklerin zikri olduğu için ise Tesbih adını almıştır (42b-43a).

Fatiha suresi Arap alfabesinin yirmi bir harfiyle yazılmıştır, yani bu surede yedi harf bulunmaz. Bu harfler se (ث), cim (ج), hı (ح), ze (ز), şın (ش), zı (ظ) ve fe (ف)'dir. Müellif se (ث) harfinin *sübûr* (yok olma) kelimesine işaret ettiğini öne sürer. Bu kelime ona Furkan suresinin on dördüncü ayetini hatırlatır: "Bugün yok olmayı istemeyin" (Furkan 25/14). Böylece, Fatiha okuyanların mahvolma ile işi olmadığını belirtir. Cim (ج) harfinin ise cehenneme işaret ettiğini, Fatiha'yı okuyanların "Kuşkusuz cehennem, o sana uyanların tamamının buluşma yeri olacaktır." (Hicr, 15/43) ayetinde belirtilen kişilerden olmayacağını ve onların cehennemden uzak bulunacağını ifade eder. Hı (ح) harfinin *havf* (korku) kelimesine işaret ettiğini, Fatiha okuyanların hiçbir şeyden korkmayacaklarını belirtir. Ardından şu ayeti zikreder: "Dehşeti her yerden hissedilen bir günden korkarlar." (İnsan 76/7). Ze (ز) harfi "Zakkum ağacı günahkârın yiyeceğidir." (Duhân 44/43-44) ayetinde belirtilen cehennem yiyeceğine işaret eder. Fatiha okuyanlar zakkum yemekten emin olurlar. Şın (ش) harfi "Bedbaht olanlar ateştedirler, orada onlar her nefeste acıdan inleyip feryat ederler" (Hûd 11/106) ayetinde geçen *şekâvet* (bedbahtlık) kelimesine işaret eder. Fatiha okuyanlar bedbahtlıktan kurtulurlar. Zı (ظ) harfi "Fakat ne mümkün! Bilinmeli ki o (cehennem) alev alev yanan, derileri

kavurup soyan bir ateştir.” (Meâric 70/15-16) ayetinde geçen *lezî* (alevlenen bir ateş) kelimesine işaret eder. Fatıha okuyanların alevlenen ateşte işleri yoktur. Fe (ف) harfi “En büyük dehşet bile onları tasalandırmaz.” (Enbiyâ 21/103) ayetinde geçen *feze‘u’l-ekber* (en büyük dehşet) ifadesine işaret eder. Fatıha okuyanlar en büyük dehşetten emin olurlar (43a-43b). Görüldüğü üzere müellif, Fatıha suresinde bulunmayan harfleri bazı ayetlerle ilişkilendirmekte ve buradan anlam çıkarmaktadır. Ortaya çıkan sonuç, Fatıha suresini okuyanların hiçbir zarar görmeyeceği, cehennemden uzak olacağı ve cennete gireceğidir. Müellife göre Fatıha suresinde bulunan harflerin bir anlamı ve mesajı olduğu gibi burada bulunmayan harflerin de bir anlamı ve mesajı bulunmaktadır.

Risalenin devamında müellif, Fatıha suresini meydana getiren kelimeleri tek tek tevil eder. Kelimelerin harf sayısından hareketle bazı manalara ulaşır. Müellife göre “el-hamd” kelimesi beş harften oluşur. Bunun gibi namaz da beş vakittir. Allah, namazda bu kelimeyi dilinden geçirenlerin ibadet esnasında yaptığı bütün hataları affeder. “Allah” kelimesi üç harftir. Bu üç harf “el-hamd” kelimesinin beş harfiyle toplanırsa sekiz harf meydana gelir. Cennette de sekiz kapı vardır. Bu ilişkiden dolayı “elhamdülillah” diyenlerin yüzünde sekiz cennet kapısı açılır yani sekiz adet ümmî hat (iki saç, iki kaş, dört kirpik) aşikâr olur. “Rabb” kelimesi iki harftir. Önceki sekiz harf ile birleştirilirse on harf meydana gelir. Bu on harfi zikreden kişiye Allah tarafından aşere-i mübeşşere sevabı verilir. “El-âlemîn” sekiz harftir. Önceki on harf ile birleştirilirse on sekiz harf oluşur. Bu on sekiz harfi sıdk ve ihlasla okuyan kişiye on sekiz bin âlemin sevabı yazılır. “Er-Rahmân” altı harftir. Önceki on sekiz harfle birleştirilirse yirmi dört harf ortaya çıkar. Bir günde de yirmi dört saat bulunmaktadır. Allah, bu yirmi dört harfi sıdk ve ihlasla okuyan kişinin yirmi dört saat içinde işlediği bütün günahları affeder, günahlarını sevaplarla değiştirir. “Er-Rahîm” altı harftir. Önceki yirmi dört harfle birleştirilirse otuz sayısı meydana gelir. Bir ayda otuz gün bulunmaktadır. Bu otuz kelimeyi sıdk ve ihlasla söyleyen kişiye Allah otuz gün oruç tutan kişinin sevabını verir. “Mâlik-i yevmü’ d-dîn” ifadesi on iki harftir. Önceki otuz harf ile birleştirilirse kırk iki harfe ulaşılır. Allah Hz. Âdem’in kalbini cennetin kapısında kırk yıl bırakmıştır. Bahsi geçen kırk iki harfi söyleyen kişi, Hz. Âdem’i ziyaret ve tavaf eden melekler adedince sevap kazanır. “İyyâke na‘bud” sekiz harftir. Önceki kırk iki harf ile birleştirince elli harfe varılır. Kıyamet günü elli bin yıldır. “Ve iyyâke nesta‘în” on bir harftir. Önceki elli harf ile birleştirilince altmış bir harf ortaya çıkar. Allah yeryüzünde altmış bir adet deniz ve akarsu yaratmıştır. Bu altmış bir harfi okuyan kişiye Allah, altmış bir akarsu ve denizin damlaları adedince sevap yazıp onun günahlarını sevaplara çevirir. “İhdinâ’s-sırât” on bir kelimedir. Altmış bir ile on birin toplamı yetmiş iki eder. İnsanlık Allah tarafından yetmiş iki millet olarak yaratılmıştır. Yetmiş iki harfi okuyan kimse yetmiş iki milleti ele geçirir ve onların kötülüklerinden güvende olur. “El-müstakîm” sekiz harftir. Bu harfler öncekilerle toplanırsa seksene ulaşılır. Allah Hz. Şit’e elli ve Hz. İdris’e otuz suhuf vermiştir. Suhurların toplamı seksen eder. Allah, seksen harfi okuyan kişiye seksen suhufun sevabını verir ve ona dosdoğru yolu kolaylaştırır. “Sırâte’l-lezîne en‘amte aleyhim” on dokuz harften müteşekkildir. On dokuz harf seksen harf ile toplanınca doksan dokuz harf eder. Allah’ın esmâü’l-hüsnâsı doksan dokuz isimden ibarettir. Kim doksan dokuz harfi okursa Allah’ın doksan dokuz adını okumuşçasına sevap

Risale müellifi Fatiha'nın isimlerinden olan Ümm-i Kur'ân'dan bahsederken şöyle der: “Beşinci ism ümm-i Kur'ândur zîrâ Kur'ân-ı 'azîmüñ cemî' ma'nâsı mûndericdür” (43a). Fazlullah Esterabadi *Câvidânnâme*'de Fatiha'nın *Kur'ân*'ın tümüne denk olduğunu, onun aslını içinde barındırdığını şu cümle ile ifade eder: “Bil ki seb'u'l-mesânî ki Kur'ân-ı azîmdir ol onun için ümmü'l-kitâbdır ki mâder-i cümle meânîdir ve cümlesi onun batnında mevcûddur” (Fazlullah Esterabadi, 2012, 406).

Risale müellifi 43a ve 43b sayfalarında Fatiha'da bulunmayan yedi harfi bu harf ile başlayan ya da bu harfi içinde barındıran birtakım kelimelerle ilişkilendirir, ardından ilgili kelimelerin bulunduğu ayetleri örnek göstererek söz konusu yedi harften Fatiha okuyanların hiçbir şekilde zarar görmeyeceğine dair bir anlam çıkarır. 43b-45a sayfalarında ise Fatiha suresini kelime kelime açıklayarak bu sureyi okuyanların kazanacağı sevaplardan bahseder. Bu tür bir yorum Hurûfî metinlerinde yaygın değildir ancak müellifin sure yorumunda izlediği yöntem, Hurûfîlerin kullandığı tevil yöntemidir (Ballı, 2010, 95). Tevil, *Kur'ân*'ı batını usullere göre yorumlamaktır. Müellif Fatiha'da bulunan ve bulunmayan harflerden, sureyi oluşturan kelime sayısından, bu kelimelerin kaç harfle meydana geldiğinden ve kelime gruplarının harf sayılarından türlü manalar çıkarır. Böylece risalenin içeriğiyle olduğu gibi Fatiha'yı tefsir etme yöntemiyle de Hurûfîlerle birleşir. Dolayısıyla *Risâle-i Fazîlet-i Sûretü'l-Fâtiha* müellifinin Hurûfî olduğu ve Fatiha'yı Hurûfîlik anlayışıyla tefsir ettiği apaçık ortaya çıkar.

Sonuç

Hurûfîler İmâdüddîn Nesîmî'den başlayarak kendi inanç ve anlayışlarını Türkçe eserler yoluyla anlatmaya çalışmışlar ve bu uğurda pek çok metin vücuda getirmişlerdir. Bu eserlerden bazıları geniş hacimli iken bazıları kısa risaleler şeklindedir. Söz konusu risalelerden biri de *Risâle-i Fazîlet-i Sûretü'l-Fâtiha* adlı metindir. Dört varaktan oluşan bu metnin yazarı ve tarihi belli değildir. Müellif, Hurûfîlik anlayışına ve tevil yöntemine dayanarak Fatiha suresini yorumlamıştır. Bu yorumun amacı Fatiha'nın önemini göstermek, bu sureyi okuyanların her türlü tehlikeden kurtulacağını ve hesapsız sevap kazanacağını anlatmaktır. Söz konusu risale ile diğer Hurûfî eserleri arasında paralellikler görmek mümkündür. Fatiha'nın yedi ayet olması ile insanın yüzünde yer aldığı düşünülen ümmî hatlar arasında bağlantı kurulması, *Kur'ân*'ın Fatiha'da mûnderic olması ve Fatiha'ya verilen çeşitli isimler bahsi geçen paralelliklerden bazılarıdır. Müellifin Hurûfîlerden ayrıldığı husus, Fatiha suresinin değerini kanıtlamaya çalışırken cehennemden kurtulmayı ve sevap kazanmayı oldukça öne çıkarmasıdır. Hâlbuki Hurûfîler daha çok hakikati idrak etmek, Allah'ın yüzünü müşahade etmek ve tüm kâinata yirmi sekiz ile otuz iki ilahi harfin işaretlerini okumakla ilgilenmişlerdir. Yine de müellifin kullandığı yöntem tevidir ve bu bakımdan Hurûfîlerin *Kur'ân*'a yaklaşım tarzıyla uyum içerisindedir. Dolayısıyla *Risâle-i Fazîlet-i Sûretü'l-Fâtiha* adlı eserin Hurûfîlik anlayışını yansıttığını ve Hurûfî bir müellif tarafından yazıldığını söylemek mümkündür.

Kaynakça

- Aksu, Hüsamettin. “Hurûflik”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 18/408-412. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1998.
- Âmiloğlu. *Arş-nâme Tercümesi*. haz. Fatih Usluer. İstanbul: Türkiye Yazma ve Basma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, 2014.
- Arıkoğlu, İsmail. *Ferişteoğlu'nun Cavidân-nâme Tercümesi: 'Işk-nâme (İnceleme-Metin)* Van: Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2006.
- Ayan, Hüseyin. *Nesîmî, Hayatı, Edebî Kişiliği, Eserleri ve Türkçe Divanının Tenkitli Metni*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2020
- Ballı, Hasan Hüseyin. *Fazlullah Hurûfî ve Hurûflik*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2010.
- Ballı, Hasan Hüseyin. (2011). “Hurufilik Nedir?”. *e-makâlât Mezhep Araştırmaları*. 4/2 (Aralık 2011), 31-44.
- Değirmençay, Veyis. *İmâdüddin Nesîmî ve Farsça Divanı'nın Türkçe Çevirisi*. İstanbul: Kurtuba Kitap, 2013.
- Devellioğlu, Ferit. *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*. Ankara: Aydın Kitabevi Yayınları, 2016.
- Duman, Zeki, Mustafa Altundağ. “Hurûf-ı Mukattaa”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 18/401-408. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1998.
- Fazlullah Esterâbâdî. *Câvidân-nâme, Dürr-i Yetîm İsimli Tercümesi*. çev. Derviş Murazâ. haz. Fatih Usluer. İstanbul: Kabalcı Yayıncılık, 2012.
- Gölpınarlı, Abdülbâki. *Hurûflik Metinleri Kataloğu*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1989.
- Karaman, Hayreddin - Çağrı, Mustafa - Dönmez, İbrahim Kâfi - Gümü, Sadreddin. *Kur'an Yolu, Türkçe Meal ve Tefsir*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2020.
- Misâlî. “Feyznâme”. *Hurufî Şiirler III*. haz. Fatih Usluer. 231-320. İstanbul: Türkiye Yazma ve Basma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, 2019.
- Muhîti. “Keşf-nâme”. *Hurufî Metinleri I*. haz. Fatih Usluer. 246-319. Ankara: Birleşik Yayınları, 2014.
- Nüreddin el-Heysemî. *Mecmau'z-Zevâid ve Menbau'l-Fevâid*. çev. İlker Mermer. Cilt: XII. Ocak Yayıncılık, 2015.
- Penâhî. “Şehriyarnâme”. *Hurufî Şiirler III*. haz. Fatih Usluer. 193-229. İstanbul: Türkiye Yazma ve Basma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, 2019.
- Refîi. “Beşaretnâme”. *Hurufî Şiirler III*. haz. Fatih Usluer. 35-176. İstanbul: Türkiye Yazma ve Basma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, 2019a.

Refîî. “Gencname”. *Huruflî Şiirler III*. haz. Fatih Usluer. 177-192. İstanbul: Türkiye Yazma ve Basma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, 2019b.

Seyyid Nesîmî. *Mukaddimetü'l-Hakâyık (Hakikatlere Giriş)*. haz. Fatih Usluer. İstanbul: Revak Yayınları, 2017.

Usluer, Fatih. *Huruflîlik*. İstanbul: Kabalıcı Yayınevi, 2009.

Virânî Abdal. *Fakrnâme*. haz. Fatih Usluer. İstanbul: Revak Kitabevi, 2015.

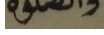
Metin

(42a)⁷ Hazā Risāle-i Fazīlet-i Sūreti'l-Fātiha

Bismi'l-lāhi'r-raḥmani'r-raḥīm

Elḥamdülillāhi rabbi'l-‘ālemīn ve's-şalavatu⁸ ve's-selāmu ‘alā seyyidīnā Muhammed ve ālihī ve şahbihī ecma‘īn ve ba‘d. Bilgil taḥkīkâ fazīlet-i Fātiḥatü'l-kitāb lā yū‘add ve lā yuḥşādur velākin bu sūrenüñ āyāt-ı şerīfesi yedidür ve on dört kelimedür ve yüz yigirmi dört ḥarfdür. Ve yedi āyetüñ şerefine semavāt daḥi yedi kat olmuşdur. Ve yedi kat yer daḥi anıñ şerefiyledür. Ve tılsım-ı Ādem yedi ṭabaḳadur ve yedi a‘zā üzerinedür. Secde daḥi farz olduğına bunuñ şerefidür. Ve hafta daḥi yedi gündür ve bu yedi günde Allāh te‘ālā yedi peygambere ikrām itmişdür. Cum‘a günü ḥazret-i seyyidi'l-mürselīn Muhammed Muştafā şallallāhu te‘ālā ‘aleyhi veselleme ikrām eyledi. Ve cum‘a irtesi günü ḥazret-i Mūsā ‘aleyhi's-selāma ikrām itmişdür. Ve bāzār günü ḥazret-i İsā ‘aleyhi's-selāma ikrām itmişdür. Ve bāzār irtesi günü ḥazret-i Dāvud ‘aleyhi's-selāma ikrām itmişdür. Ve şalı günü ḥazret-i Süleymān ‘aleyhi's-selāma ikrām itmişdür. Ve cehārşenbe günü ḥazret-i Ya‘küb ‘aleyhi's-selāma ikrām itmişdür. Ve pencşenbe günü ḥazret-i Ādem ‘aleyhi's-selāma ikrām itmişdür. Ma‘lüm oldı ki Fātiha sūresi (42b) yedi āyet olmağla enbiyā-yı mezkūr gerek cümle fezā‘ili bunda mūndericdür ve bu sūre-i şerīfenün şevābınıñ ḥaddi ve ḥesābı yokdur. Bir gün ḥazret-i Mūsā ‘aleyhi's-selām Tevrāt-ı şerīfi getirüb du‘ā iderdı. "Yā Rabb, kitāb-ı şerīfin ḥaḳkıçün baña yol vir" didi. Nidā geldi ki "Yā Mūsā! İsterseñ saña yol virem. Āḥir zamān peygamberi ḥazret-i Muhammed Muştafā şallallāhu te‘ālā ‘aleyhi vesellem Furḳanı ḥaḳkıçün diyü du‘ā it, saña yol virem. Ḥazreti Mūsā ‘aleyhi's-selām münācātı didi ki "Ḥazret-i Muhammed Muştafā şallallāhu te‘ālā ‘aleyhi vesellemüñ Furḳanı benüm Tevrātumdan büyük midür?" Nidā geldi ki "Yā Mūsā! Muhammed Muştafānuñ Furḳanında bir sūre vardur, yedi āyettür ki seb‘u'l-meşānīdür. Yedi kat gökden ve yedi kat yirden büyükdür ve her kim bu yedi āyet-i kerīme ki Fātiḥatü'l-kitābdur şıdḳ u ihlās birle oḳısa yedi ṭabaḳa ceḥennem ‘azābından emīn ola. Zīrā ki Qur‘ān-ı ‘azīimde sūre-i Fātiḥadan eşref sūre yokdur. İsm-i a‘zam bu sūredür. Her sūrenüñ kelām-ı ḳadīimde bir adı vardur ve bu sūre-i kerīmenüñ on adı vardur. Evvel adı El-ḥamddur, ikinci adı Fātiḥadur, üçüncü adı Şalavatdur, dördüncü adı Ümmü'l-kitābdur, beşinci adı Ümm-i Qur‘āndur, altıncı adı Şāfiyedür, yedinci adı Kāfiyedür, sekizinci adı Vāfiyedür, toḳuzuncu adı Seb‘u'l-meşānīdür, onuncu adı Tesbīhdür. Bu sūre-i şerīfenüñ on adı olduğına sebeb budur ki bu sūrede on kerāmet

⁷ Parantez içindeki bold sayı ve harfler metnin sayfa numaralarını göstermektedir.

⁸ “Şalavāt (صلوات)” kelimesi metnin tümünde “şalavat ” şeklinde yazılmıştır.

vardur. Evvel dimişlerdir ki El-ḥamd ile dünyā ve āḫiret (43a) ni‘metleri kā’imdir. İkinci ism Fātiḥadur. Cemī’ meşālihūn miftāḥıdır. Üçüncü ism Şalavatdur zīrā mezāhib-i erba‘āda terkiyle namāz fāsıd olur. Şalavat anıñla kā’imdir. Dördüncü ism Ümmü'l-kitābdur. Ümm luğatda aşla dirler. Levḥ-i Maḥfūzda süre-i Fātiḥa cemī’ kitābuñ aşıdır. Beşinci ism Ümm-i Qur‘āndur zīrā Qur‘ān-ı ‘azīmūñ cemī’ ma‘nāsı mūndericdür. Altıncı ism Şāfiyedür ki her ḥasta üzerine okısalar Allāh te‘ālā süre-i Fātiḥa ḥürmetine şifā vire. Yedinci ism Kāfiyedür ki maḥall-i iztırābda cemī’ mühimmātda Fātiḥa süresini okımaḳ kifāyet ider. Sekizinci ism Vāfiyedür ki süre-i Fātiḥa şıdḳla ve ihlāşla okınılır. Kıyāmet gününde Allāh te‘ālā ol günūñ ḥavfından emīn eyleye. Ḥaḳḳ te‘ālā kelām-ı kādīmde buyurur ⁹ **يُوفُونَ بِالنَّذْرِ وَيَخَافُونَ** Tokuzuncu ism Seb‘a'l-meşānīdür ki iki kerre nāzil olmuştur: Biri Mekke-i Mūkerreme ve biri Medīne-i Mūnevverede. Her ki bu süre-i şerīfeyi şıdḳ u ihlāş birle okısa Ḥaḳḳ subḥāne ve te‘ālā ḥaremeyn-i şerīfīñ sevābın vire. Onuncu ism Tesbīḥdür zīrā semavāt-ı seb‘anıñ cemī’ ferişteleleriniñ tesbīḫi bu süre-i şerīfedür. Şıdḳ u ihlāşla okıyanlara cemī’ ferişteḫler¹⁰ ‘adedince şevāb virile. Ve bir fazīleti daḫi budur ki bu süre-i şerīfede ma‘rūf-ı teḥeccīden yedi ḥarf yoḳdur. Evvelā **ş** [ث] yoḳdur ki zīrā **ş** işāret-i sübürdür. Ḥaḳḳ te‘ālā kelām-ı kādīmde buyurmuştur ¹¹ **لَا تَدْعُوا الْيَوْمَ ثُبُورًا** Süre-i Fātiḥa okıyanlarıñ sübü ile işi yoḳdur. İkinci cim [ج] yoḳdur ki çim (43b) ceḥennem işāretdür ki kelām-ı kādīmde Ḥaḳḳ celle ve a‘lā buyurur ¹² **إِنَّ جَهَنَّمَ لَمَوْعِدُهُمْ أَجْمَعِينَ** Süre-i el-ḥamd okıyanlarıñ ceḥennem ile işleri yoḳdur. Üçüncü ḫı [خ] yoḳdur ki ḫā işāret-i ḥavfdur. El-ḥamd okıyan kişi hergiz ḥavf eylemesün. Ḥaḳḳ te‘ālā kelām-ı kādīmde buyurur ¹³ **وَيَخَافُونَ يَوْمًا كَانَتْ شَرُّهُ مُسْتَظِيرًا** Dördüncü ze [ز] yoḳdur ki Ḥaḳḳ subḥāne ve te‘ālā kelām-ı kādīmde buyurur ¹⁴ **طَعَامَ الْآثِيمِ** Fātiḥa süresin okıyanlar zaḳḳum yimekten emīn olalar. Beşinci şīn [ش] yoḳdur ki şīn şekāvetdendir. Ḥaḳḳ sübhāne ve te‘ālā kelām-ı kādīmde buyurur ¹⁵ **فَأَمَّا الَّذِينَ شَقُوا فِي النَّارِ خَالِدِينَ** Süre-i el-ḥamd okıyanlar şekāvetden ḫalāş olalar. Altıncı zā [ظ] yoḳdur ki zā işāret-i lezīdür. Ḥaḳḳ sübhāne ve te‘ālā kelām-ı kādīmde buyurur ki ¹⁶ **إِنَّهَا لَطِيٌّ تَزَاغَةٌ لِلشُّوئِ** Süre-i Fātiḥa okıyanlar lezīde işleri yoḳdur. Yedinci fā [ف] yoḳdur ki fā feze‘-i ekberdendir ki Ḥaḳḳ te‘ālā kelām-ı kādīmde buyurur ¹⁷ **لَا يَخْرُجُ لَهُمُ الْفَرْعُ الْأَكْبَرُ وَتَتَلَقَّيْهِمُ الْمَلَائِكَةُ** Fātiḥa süresin okıyanlar feze‘-i ekberden emīn olalar. Fātiḥa süresi yedi āyetdür ve on dört kelimedür ve yüz yigirmi dört ḥarfdür

⁹ “O kullar adaklarını yerine getirirler. Kötülüğü her yanı kuşatmış bir günden korkarlar.” (İnsân 76/7)

¹⁰ Bu kelime metinde yanlışlıkla “ferişteḫ” olarak yazılmıştır.

¹¹ “Bugün yok olmayı istemeyin.” anlamına gelen bu Arapça ifade Furkan suresinde geçmektedir. Ayetin tamamının meali şöyledir: “ Bugün boşuna bir defada yok olmayı istemeyin! Defalarca yok olmak için yalvarın!” (Furkân 25/14)

¹² “Kuşkusuz cehennem, o sana uyanların tamamının buluşma yeri olacaktır.” (Hicr, 15/43)

¹³ “Dehşeti her yerden hissedilen bir günden korkarlar.” anlamına gelen bu söz İnsan suresinde geçmektedir. Ayetin tamamının meali şöyledir: Onlar, verdikleri sözü yerine getirirler ve dehşeti her yerde hissedilen bir günden korkarlar.” (İnsân 76/7)

¹⁴ “Zakkum ağacı günahkârın yiyeceğidir.” (Duhân 44/43-44)

¹⁵ “Bedbaht olanlar ateştedirler, orada onlar her nefeste acıdan inleyip feryat ederler” (Hüd 11/106). Yukarıdaki Arapça ifadenin son kelimesi olan **خَالِدِينَ** (süreklilik kalacaklardır) ifadesi Hüd suresinin 107. ayetinin ilk kelimesidir.

¹⁶ “Fakat ne mümkün! Bilinmeli ki o (cehennem) alev alev yanan, derileri kavurup soyan bir ateştir.” (Meâric 70/15-16)

¹⁷ “En büyük dehşet bile onları tasalandırmaz.” (Enbiyâ 21/103)

ve on dört teşdîddür ve dördü teşdîde-i aşliyyedür. Yigirmi üç elifdür ve üç bâdur ve üç tâdur ve üç hâdur ve dört dâldur ve bir zâldur ve altı râdur ve iki sîndür ve iki şâddur ve iki dâddur ve iki tâdur ve altı ayndur ve iki gayndur ve bir kâfdur ve üç kâfdur ve on sekiz lâmdur ve on iki mîmdür ve on nûndur ve dört vâvdur ve dört hâdur ve on üç yâdur ¹⁸ الحمد beş harfdür ve namâz dağı beş vaqtdur. (44a) Her ki bu beş harfi namâzda dilünden geçüre Allâh subhâne ve te'âlâ her sehv ki namâzda vâki' olmuşdur 'afv ide ve bu sûre-i kerîme kıyâmet günü Muşhaf-ı senîde yazıla. ¹⁹ üç harfdür. Üç harfi beşe izâfe ile sekiz olur. Allâh te'âlâ cennetde sekiz kapu yaratdı. El-ğamdülillâh dinilerek yüzine cennetden sekiz kapu açıla. ²⁰ رب iki harfdür. İkiyi sekize zamm ile on olur. Bu on harfi her ki dilünden zıkr ide Haqq te'âlâ ol kişiye 'aşere-i mübeşşire şevâbun vire. ²¹ العالمين sekiz harfdür. Sekizi ona izâfe ile on sekiz olur. Her ki bu on sekiz harfi şıdk u ihlâş ile okıya Haqq subhâne ve te'âlâ ol kişiye on sekiz biñ 'âlem şevâbın vire. ²² الرحمن altı harfdür. On sekizi altıya izâfe ile yigirmi dört olur. Her ki bu yigirmi dört harfi şıdk u ihlâş ile dilünden geçüre, Haqq subhâne ve te'âlâ gice ile gündüzi yigirmi dört sâ'at yaratdı, her kim yigirmi dört harfi şıdk u ihlâş birle dilünde zıkr eylese Haqq subhâne ve te'âlâ yigirmi dört sâ'atde ne kadar sehv taqşîr vâki' oldısa 'afv ide ve seyyi'âtını hasenâta tebdîl eyleye. ²³ الرحيم altı harfdür. Altı harfi yigirmi dörde izâfe ile otuz olur ve her ay dağı otuz gündür ve her kim bu otuz harfi şıdk u ihlâş ile dilünde revân eylese Haqq subhâne ve te'âlâ otuz gün şâ'im olanlar şevâbun vire. ²⁴ مالك يوم الدين on iki harfdür. On ikiyi otuza izâfe ile kırk iki olur. Haqq subhâne ve te'âlâ (44b) hazret-i Âdem 'aleyhisselâmuñ kalbünü cennet kapusunda kırk yıl kodı. Cümle melâ'ike gelüb tavâf iderlerdi. İblîs 'aleyhül-la'ne bir gün didi ki "Melâ'ikeye eger Allah te'âlâ hazretleri emr idüb buña secde idiñiz dise idermisiz?" Melâ'ike didiler ki "Allâh te'âlâ emr idürse iderüz. İblîs 'aleyhi'l-la'ne didi ki "Ben itmezem. Henüz secde emr olmamışdı. İbâ itdi. Her kim şıdk u ihlâşla bu kırk iki harfi dilünde cārî eylese hazret-i Âdem 'aleyhi's-selâmi ziyâret ve tavâf iden melâ'ikeler adedince şevâb vire. ²⁵ اياك نعبد sekiz harfdür. Kırk ikiye izâfe ile elli olur. Ve kıyâmet günü elli biñ yıldur. Haqq subhâne ve te'âlâ kelâm-ı kadîminde buyurur ²⁶ خمسين الف سنة مما تعدون ve ol günlerüñ heybetünden emîn ola kırtıla. ²⁷ و اياك نستعين on bir harfdür. On bir harfi elliye izâfe ile altmış bir olur. Haqq subhâne ve te'âlâ yer yüzinde altmış bir ulu ve 'azîm sular ve deryâlar yaratmışdır. Her kim şıdk u ihlâşla bu altmış bir harfi tilâvet idüb dilünde cārî kılsa Haqq subhâne ve te'âlâ ol şularuñ ve deryâlaruñ kaşerâti 'adedince ol kişiye şevâblar hâşıl olub seyyi'âti hasenâta tebdîl ola. ²⁸ اهدنا الصراط on bir harfdür. On biri yetmiş bire izâfe ile yetmiş iki olur. Allâh te'âlâ cümle insânı yetmiş iki millet halk

¹⁸ "Hamd..." (Fatiha 1/2)

¹⁹ "...Allah'a..." (Fatiha 1/2)

²⁰ "...Rabb'i..." (Fatiha 1/2)

²¹ "Âlemlerin..." (Fatiha 1/2)

²² "Rahman..." (Fatiha 1/3)

²³ "Rahim." (Fatiha 2/3)

²⁴ "Ödül ve ceza gününün tek hâkimi." (Fatiha 1/4)

²⁵ "Ancak sana kulluk eder[iz]." (Fatiha 1/5)

²⁶ Bu ifade Meâric suresinin 4. ayetinde geçmektedir. İlgili ayetin meali şöyledir: "Melekler ve rûh O'na, miktarı elli bin yıl olan bir günde yükselip çıkar." (Meâric 70/4)

²⁷ "Yalnız senden yardım dileriz." (Fatiha 1/5)

²⁸ "Bizi (...) yola (...) ilet." (Fatiha, 1/6)

eyledi. Her kim şıdık u ihlâş birle bu yetmiş iki harfi tilâvet idüb dilünde (45a) cārī kılsa yetmiş iki millet aña musahhar olub şerlerinden emîn ola. ²⁹ المستقيم sekiz harfdür. Sekizi yetmiş ikiye izâfe ile seksen olur. Haqq subhâne ve te'âlâ hazret-i Şit ile hazret-i İdris 'aleyhimü's-selâma seksen şuhuf virmişdür kim elli şuhuf hazret-i Şite ve otuz şuhuf hazret-i İdrise virmişdür. Her kim dilünde seksen hurûfi revân eylese Haqq te'âlâ ol seksen şuhuf şevâbun vire ve hem şırât-ı müstakîmi âsânlığla geçe bi'avni'l-lah te'âlâ. ³⁰ صراط الذين انعمت عليهم on toköz harfdür. On toközü seksene izâfe eyle toköz toköz olur. Kelâm-ı kadîmde Haqq celle ve a'lânuñ toköz toköz ism-i şerîfi vardır ki hazret-i resûl şallallahu te'âlâ 'aleyhi vesellem buyurmuşdur ki "Her kim bu toköz toköz hurûfi şıdık u ihlâşla tilâvet idüb dilünde ezber eylese ol kişi toköz toköz ism-i 'azîmi okumışça şevâblar bula." ³¹ غير المغضوب عليهم on beş harfdür. On beşi toköz toközüze izâfe ile yüz on dört olur. Kelâm-ı kadîmünde daği yüz on dört sûre vardır. Her kim bu yüz on dört hurûfi dâ'imâ dilünde revân eylese Haqq te'âlâ ol kişiye yüz on dört sûre-i kerîmeyi tilâvet eylemişçe şevâblar vire ve dîvân-ı a'mâline yazıla. ³² ولا الضالين on harfdür. Onı yüz on dört hurûfa izâfe ile yüz yigirmi dört olur. Haqq te'âlâ yer yüzine yüz yigirmi dört biñ peygamber irsâl itmişdür. (45b) Her kim şıdık u ihlâşla yüz yigirmi dört hurûfi tilâvet idüb okısa ol kişiye yüz yigirmi dört biñ peygamber şevâbı kadar şevâb vire ve kıyâmet gününde ânlar ile haşr eyleye ve ânlarıñ şefâ'ati ol kişinüñ üzerinde ola bi'avni'l-lâhu te'âlâ. أمين dört harfdür. Her kim bu dört harfi dilünde geçürse şıdık u ihlâşla Haqq te'âlâ ol kişiye dört nesne vire: Evvel cümle günâhın 'afv eyleye. İkinci imân vire. Üçüncü ulümü âsân ola. Dördüncü cennete girüb şarâb-ı kevşerden naşîb ola ve hod 'ayn ile cennetde 'ıyş itmek naşîb ola bi'avi'l-lâhi te'âlâ. Ve fazla ve kereme bundan ziyâde bu sûre-i şerîfenüñ şevâbına hadd ü gâyet olmaz. Her bir hurûfına bu zıkr olınan şevâb olur diyen kaçırdur. Ehl-i kerem luţf idüb bu za'îf dilünden bu kadar ve bu nañîf elünden bu deñlü tertîb vâki' oldı. Ma'zûr tûtalar. Vallâhu a'lem bi's-şevâb temmet er-risâlet.

²⁹ "Doğru..." (Fatiha 1/6)

³⁰ "Kendilerine nimet verdiklerinin yoluna..." (Fatiha 1/7)

³¹ "Gazaba uğrayanlarınkine (...) değil." (Fatiha 1/7)

³² "(...) Sapıklarınkine [değil]." (Fatiha 1/7)

Orijinal Metin

